

RUDAR

••• **Glasi slovenskih rudarjev** •••

Izhaja trikrat na mesec in sicer vsak prvi, drugi in četrti četrtek v mesecu, z datumom naslednjega dne. Naročnina znaša za celo leto 4 krone, za pol leta 2 kroni in za četrt leta 1 krono. Posamezne številke po 10 vinarjev. Reklamacije so poštnine proste. Nefrankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravn. je v Trbovljah na Štajerskem.

Delavska mezda.

Delavska mezda ne more biti nikdar tako velika, da bi kapitalistu onemogočila njegovo podjetje in da bi mu odvzela možnost, da živi od svojega podjetja. Zakaj če bi bilo kapitalistično tarnanje nad delavskimi zahtevami po višji plači opravičeno, tedaj bi kapitalist že davno opustil svoje podjetje. Ker pa ustvarijo delavci s svojim delom kapitalistu večjo vrednost, kakor je njih plača, zategadelj kapitalist vzlic svojemu tarnanju ne opusti podjetja, ker ima pač dobiček od njega, dobiček, ki mu ga ustvarja edinole izkoriščanje delavstva. V kapitalistični družbi torej delavska mezda nikdar ne more narasti do tiste višine, kjer bi prenehalo izkoriščanje delavca.

Delavec ustvari s svojim delom gotovo vrednost, kapitalist pa mu ne plača za njegovo delo toliko, kolikor je delo vredno, ampak mnogo manj. Tisto vrednost, ki si jo kapitalist ohrani od delavčevega dela zase, imenujemo **nadvrednost**. In ta nadvrednost, ta preostanek je mnogo večji kakor bi kdo sodil na prvi pogled. Zakaj nadvrednost ne obsega samo tistega dobička, ki ostane v rokah kapitalista, ampak še mnogo drugega, kar imenujemo **produkcijske ali prodajne stroške**: zemljiška renta (najemnina), obrestovanje glavničnega kapitala, disconto (odbitek) za trgovca, ki odjemlje industriju blago, davki itd. Vse to odpade od prebitka, ki ga dobi kapitalist s tem, da plača delavcu mnogo manj, kakor pa je vredno njegovo delo. Ta prebitok mora biti torej precej velik, ako se hoče podjetje »rentirati«; zategadelj v današnji kapitalistični družbi delavska mezda nikdar ne more tako narasti, da bi dobil delavec samo približno toliko, kolikor je ustvaril s svojim delom. **Kapitalistični mezdni sistem je torej v vseh okoliščinah izkoriščanje delavstva in na tem izkoriščanju bo temeljil, čeprav si delavstvo pribori višje plače in ugodnejše delovne razmere, temeljil bo tako dolgo, dokler ne bo konec kapitalističnega družabnega reda in dokler ne zavladava družbi socializem.** Nemožno je napraviti kraj in konec izkoriščanju, dokler je uredba družbe kapitalistična. Tudi ob najvišjih plačah je izkoriščanje delavca zelo veliko.

Toda plača le malokdaj doseže tisto največjo višino, ki bi jo lahko dosegel. Pač pa se čedalje bliža svoji najnižji stopnji. In najnižjo stopnjo doseže tedaj, ko ne more delavcu več zadostovati niti za gole življenske potrebščine. Ako delavec ob svojem ne le strada, ampak tudi celo naglo lakote umre, tedaj se mora vse delo končati.

Med tema mejama plava mezda. Mezda je tem nižja, čim manjše so navadne življenske potrebe delavci, čim več delavskih moči je podjetniku na razpolago in čim šibkejša je odpornost sila delavcev.

Splošno mora biti delavska mezda tako visoka, da ohrani delavca zmožnega za delo, ali boljše povedano, mezda mora biti tako visoka, da ohrani kapitalistu tisto mero delovnih moči, ki jih ta rabi za produciranje. Mezda mora biti torej tako velika, da delavcu omogoči, ne le, da hrani samega sebe, ampak da rodi kapitalizmu tudi za delo sposoben naraščaj.

Gospodarski razvoj pa gre v smeri, da se življenski stroški za delavca nižajo in s tem je

dana kapitalistu možnost, da tudi plače zmanjša.

Spretnost in moč sta bili za delavca že od nekdanj dvojne neobhodno potrebni lastnosti. Učna doba rokodelca je bila zelo dolga, stroški njegove vzgoje so bili zategadelj precej veliki. Vedno bolj napredujoča delitev dela in pa razvoj strojne tehnike sta povzročila, da je bilo posebna spretnost in pa moč v produkciji vedno bolj odveč. Ta dva činitelja sta tudi omogočila, da so se izučene delovne sile nadomestile z neizučeni, torej tudi cenejšimi, omogočila pa sta tudi, da so nadomestovale moške pri delu šibke žene, celo otroci. Že v manufakturni dobi opažamo ta pojav; z uvedbo strojev v produkcijo pa se je začelo izkoriščanje žen in otrok v najnežnejši starosti kar na debelo. To je bilo izkoriščanje najšibkejših med šibkimi, ki so bili izročeni na milost in nemilost najnezaslišanejšemu grdemu ravnanju in priganjanstvu. Stroji, ki bi bili imeli biti blagoslov človeštva, so postali v rokah kapitalističnega izkoriščanja njega prokletstvo.

Mezdni delavec je moral preje že v interesu kapitalista zaslužiti toliko, da je preživel sebe in svojo rodbino. Zdaj pa ne dela le delavec sam, ampak brezobzirni kapitalistični sistem vprega tudi njegovo ženo in njegovo deco v težki jarem izkoriščanja. Zategadelj ohrani proletarčeva družina sposobnost za delo tudi tedaj, če ima oče manjšo plačo, ker vsi skupaj vendarle zaslužijo tisto svoto, ki je neobhodno potrebna, da proletarec ne umre lakote. Razentega nudi delo žen in otrok tudi ta dobiček, da so žene in otroci slabotnejše v odporu kakor moški, torej se dajo tudi brezobzirneje izkoriščati.

Žensko in otroško delo zmanjša odporno močno delavca in poveča delavski trg, obenem daje kapitalistu možnost, da plačuje delavcu še manjšo plačo.

Vse izkoriščanje ima svoj izvor v tem, da se delavcu da manjšo plačo kakor jo je vredno njegovo delo. In dokler bo obstajala kapitalistična privatna lastnina, tako dolgo ne bo konec izkoriščanja, pa naj da podjetnik delavcu, še tako visoko plačo. Šele ko zavladava v človeški družbi socializem, šele tedaj bo delavec v resnici prejel vso plačo za svoje delo.

Revirna konferenca severnih planinskih dežel.

Ob velikonočnih praznikih je bila v Ljubnu revirna konferenca severnih planinskih dežel. Konferenci je prisostvovalo 45 delegatov, Unijsko vodstvo je zastopal sodr. Ebert, strokovno komisijo v Gradcu sdr. Mahold, okrajno politično organizacijo in okrajno organizacijo je zastopal sodrug Šlager, tudi državni poslanec Muhič je bil navzoč.

Predsedoval je sodrug Schaflechner iz Fohnsdorfa. K prvi točki dnevnega reda, o delovanju rudarskega tajništva v letu 1911. je poročal sodrug Zwanzger. Število došlih dopisov je znašalo 1219, od teh jih je bilo 405 v organizacijskih vprašanjih, 289 v zadevah bratovskih skladnic, delavskih zavarovalnic proti nezgodam in bolniških hlajajn, 463 v civilno-pravnih in kazenskih zadevah ter v takih zadevah, v katerih se je moralo klicati sodišče na pomoč zaradi plače, 22 dopisov je bilo v

zadevah rudarskih zadrug, 33 v zadevah domovinske pravice in končno 7 v osebno dohodarskih zadevah. Odposlanih je bilo v poročilni dobi 2022 pisem in sicer je bilo 773 v zadevah organizacije, 375 v zadevah bratovskih skladnic, delavskih zavarovalnic proti nezgodam in bolniških hlajajn.

Nadalje je bilo odposlanih 522 pisem v civilnih in kazenskih zadevah ter prepornih vprašanjih glede na plače, 69 v zadevah bratovskih skladnic, 57 v zadevah domovinske pravice ter 13 v zadevah osebne dohodarine.

V poročilni dobi je bilo 142 javnih shodov in 33 konferenc ter sestankov po § 2 zborovalnega zakona, skupno torej 175. Od teh je poročal tajnik v 142 slučajih, v 33 slučajih pa je tajništvo govornike priskrbelo.

Pripomniti je treba, da so tukaj samo tisti shodi zaznamovani, ki so se bili tajništvu javili. Poleg tega se je vršilo leta 1911, 8 sej revirnega odbora. Sodrug Zwanzger poroča nadalje o mezdni (plačilni) gibanjih, ki so se vršila tekom poročilne dobe. Mezdna gibanja so se vršila v Ljubnu, Fohnsdorfu, Thomasrothu, Wolfseggju, v cementnih jamah v Höringu, v Arcbergu pri Pasailu, v Pibersteinu pri Lankovicah, v Voitsbergu, Köflachu in Wiesu. Omenja tudi difference, ki so se pojavile zaradi nedeljskega v Fohnsdorfu in zaradi dela ob praznikih v Grünbachu; nadalje omenja mezdno gibanje rudarjev v Bleiberg-Kreuthu, gibanje rudarjev v Glognicu in rudarjev, vposlenih pri grofu Donersmarku v Sv. Štefanu in Viesenavi.

Pri vseh mezdni gibanjih razven onih v Volseggju, Thomasrothu, Arcbergu, Sv. Štefanu in Viesenavi so se dosegli uspehi.

Na Zgornjem Avstrijskem napenjajo krščanski socialci vse svoje moči, da bi naspravili iz bratovskih skladnic, kar se jim pa ni posrečilo. Boj proti bratovski skladnici v Mitterbergu, ki je skušalo odvzeti rudarjem provizijo, je bil uspešen. Poročilo navaja tudi intervencijo, ki sta jo izvršila državna poslanca Muhič in Reumann ter sodrugov Zwanzgerja in Schaflechnerja pri ministrstvu za javna dela v zadevi razmer, ki vladajo v jamah v Ljubnu, Fohnsdorfu in v Erzbergu. Intervencija je imela ta uspeh, da se je izvršila od strani imenovanega ministrstva v navedenih obratih obsežna inspekcija. V okrožju graškega revirnega urada so se združile v tem okrožju vse bratovske skladnice, pri tej priliki je posegla organizacija vmes in je dosegla za prizadete člane lepe uspehe. Poročevalec navaja tudi polom tvrdke Kaiser in Valse na Koroškem, vsled katerega se je v enem kraju rudnik ustavil in so bili tamkaj vposleni rudarji iz dela odpuščeni. V Št. Vidu in Volfsbergu na Koroškem so se ukrenili koraki v to svrhu, da se povišajo v kraju navadne plače, zadeva pa še ni rešena. Alpska montanska družba je skušala znižanje prispevkov za bolniško hlajajno v Seegrabnu, proti čemur se je vložil ugovor, in se je proti tej nakani zavzelo odločno stališče; zadeva še ni rešena. Poročevalec je navedel še par posameznosti; nakar se je sprejelo njega poročila s pritrjevanjem.

Po živahni debati se je izreklo sodrugu Zwanzgerju priznanje za njegovo delovanje.

O drugi točki dnevnega reda »Varstvo rudarjev in rudniška postavodaja« je poro-

čal sodrug Ebert. Kritiziral je zastarelo rudniško postavo in povdarjal, da bi bili rudarji lahko dosegli že pomembno izboljšanje nje, ako bi razpolagali z boljšo organizacijo. O tej točki je govoril tudi sodrug Muhič, ki je opozarjal na 14 dnevno izplačevanje in na postavo za varstvo žen v rudništvu. Izrekel se je tudi za nujnost zavarovanja rudarjev proti nezgodam. V mislu izvajanj sodruga Eberta se je sprejela resolucija. Frakciji nemških socialnih demokratov se je izrekla zahvala za parlamentarno delo.

O tretji točki »Naša organizacija in njene naloge« je poročal sodrug Zwanzger, ki je opozarjal na veliko fluktuacijo v fohnsdorfskem in ljubenskem okrožju. Ponekod se je ustavil obrat, kar je povzročilo organizaciji teško škodo. Kljub tem neugodnim razmeram pa organizacija ni nazadovala. V zadnjem času se poraja lep napredek. Govornik je opisoval terorizem nasprotnikov, govoril je o nalogah zaupnikov in priporočal slednjim več predlogov.

Po debati so se soglasno sprejeli razni predlogi, ki se bodo deloma predložili tudi unijskemu zboru.

Sodrug Schaflechner je predlagal izdajanje agitacijskega opravilnika za zaupnike in večkratno premembo knjižnic v podružnicah in vplačevalnicah.

O četrti točki »Stališče do majskega slavlja« je poročal sodrug Zwanzger in se je storil tozadeven sklep. Potem se je izvolil revirni odbor in sicer v zmyslu pravkar sprejetega predloga iz zaupnikov v Ljubnu, Voitsbergu, Fohnsdorfu, Eisenerzu, Vorderbergu, Köflachu, Voitsbergu in Wiesu. Nato je predlagal sodrug Saringer: »Z ozirom na to, da zavzema poročilo revirnega tajnika toliko časa, se mora za prihodnje konference poročilo delegatom spisano izročiti.« Predlog se je sprejel soglasno.

Sodrug Schaflechner je še enkrat na kratko povzel vse razprave in sklepe na konferenci ter zaključil konferenco.

Solidarnost in organizacija.

(Konec.)

Toda povrnimo se zopet v pradobo človeške družbe. Posamezne majhne skupine, ki so se poprej najbrž brez miru klatile po svetu, so se tekom časa stalno naselile in razvile v ljudska plemena. Tu pa se pojavi plemenska zavednost. K skupnosti tal pride še skupnost jezika, vere, navad itd., kakor tudi skupnost usode, ki so jo doživeli. Ljudje, ki so iz istega kraja in ki so mnogo skupnega doživeli, čutijo nekako privlačno silo do svojih ožjih tovarišev. Tako se je med plemeskimi tovariši pojavila medsebojna naklonjenost, ki vkljub vsem sporom nikdar ni popolnoma prenehala. V eno ljudstvo združena plemena je vezalo narodno čuvstvo in dasiravno gre dandanes naš pogled že čez meje, je vendar čutskupnosti enega ljudstva tudi za nas v sedanjosti še vedno močna vez. Posebno v časih nevarnosti in sile se ta čut pojavi z elementarno silo in potegne mase s seboj. In naj se v teoriji šetako naglašata stališče mednarodnosti, v praksi življenja in tudi v praksi delavskega gibanja se mora računati z narodno zavestjo.

V normalnih časih je to seveda izgubilo mnogo svoje prvotne moči. To neovržno dejstvo nam je jasno s tem, da sta se v enem in istem ljudstvu razvila dva razreda, ki sta ločena po globokem prepadu. Nasprotja gospodarske, socialne in pravne vrste so ljudske tovariše odtujile drugemu drugemu in jih obsodila: raztrgala so ljudstvo v dva dela. Vsled brezobzirnega postopanja gornjih plasti napram spodnjim se je pojavilo razpoloženje, ki udušuje čut vzajemnosti in mnogokrat povzroči, da pozabimo, da smo otroci enega ljudstva. Prišlo je tako daleč, da pristaši izkoriščenega razreda ne vidijo v svojem izkoriščevalcu sodeželana in ljudskega tovariša, ki bi mu morali izkazovati solidarnost, temveč le svojega smrtnega sovražnika, proti kateremu se je boriti z združenimi močmi. Kdo bi ugovarjal, da povsod, kjer so nepremostljiva nasprotja, se izpodrinja plemenska solidarnost in

da na njeno mesto stopa razredna solidarnost? Izkoriščevalci raznih dežel se čutijo med seboj solidarne in se med seboj lažje sporazumejo, kakor pa z lastnimi delavci. Zlata internacionala, mednarodnost denarnega žaklja, se dandanes pojavlja tako jasno, da napram njej izpuhtijo vse nacionalne fraze. Na drugi strani pa opazujemo, kako se med proletarci najrazličnejših narodov in dežel pojavlja mednarodna naklonjenost in kako sega solidarnost, medsebojna pomoč v sili čez deželne meje.

Brezdvomno se je čut solidarnosti pojavil v prvi vrsti v najmanjših skupinah in se potem razširjal v vedno večjih krogih čez pleme in ljudstvo do mednarodnosti. Seveda je ta čut tem močnejši, čim manjši je krog, ki ga obdaja. Ravno tako je tudi z razredno solidarnostjo, ki se je razvijala in razširjala na isti način. Najprej so se čutili v medsebojni zvezi pristaši enega in istega rokodelstva. Enaki delovni pogoji in enaki stanovski interesi, enake zmožnosti in enako znanje, enak življenjski in enako naziranje je bila vez, ki jih je združevala. Še v srednjem veku so se posamezna rokodelstva in obrti strogo ločile drugo od drugega. Vsako rokodelstvo je po možnosti imelo svojo lastno ulico v kateri je bivalo, svoje lastne navade in cehovska pravila. Pristaši različnih rokodelstev niso imeli med seboj nobenega občevanja; njih edini stiki so bili medsebojni pretepi na ulici. Cehovstvo je pod pritiskom gospodarskih razmer polagoma izgubilo. Odkar vprega kapitalizem delavce vseh poklicov v svoj jarem in jih združuje v istem obratu, je nastala proletarska razredna zavednost. Moderni delavci se čutijo kot člani enega edinega razreda in njih solidarnost sega čez okvire posameznih obrti, tudi na tovariše ki niso istega poklica.

O zgodovini premoga.

V »Frankfurter Zeitung« je priobčil dr. Radlauer razpravo o zgodovini premoga, ki bo gotovo zanimala tudi naše čitatelje. Kedaj so zasledili premog? Katero ljudstvo ga je znalo prvo uporabljati?

Grški filozof Theophrast (238 pred Kr. r.) je pač prvi pisatelj, ki omenja premog. Rujavi premog opisuje takole: »Med kamenjem, ki se rado lomi, so nekatere vrste, ki postanejo kakor nažgan les, če se jih vrže v ogenj. Tako kamenje se dobi v rudnikih okolo Bene. Ako se vrže goreč les nanj, se užge in gori tako dolgo, dokler se piha vanj, potem pa ugasne, a se nažge lahko zopet iznova. Diši pa zelo neprijetno. Slično kamenje kakor v okolici Bene, se dobi tudi v predgorju Erineas. Pri gorenju izpuhteva smolnat vonj. Kadar dogori, pa ostane snov, ki je podobna ohlajeni prsti. Ono kamenje, katero imenujemo premog, in ki se rabi doma, je prsteno. Gori in izžge se kakor jantar, dalje v Elisiu na gorah, čez katere se pride v Olimpijo. Rabijo ga kovači.«

Značilno je, da že Theophrast omenja neprijetni duh premoga, kadar gori. Ravno zaradi tega so ga odklanjali tudi v poznejših stoletjih. Ker niso znali s premogom prav ravnati, je dal le malo toplote. Kadar je gorel, se je pa tako močno kadilo, da je bilo vse javno mnenje proti upeljavi premoga kot goriva. Magistrat mesta Cvikov na Saksonskem je leta 1348, izdal ostre naredbe zoper rabo premoga. Kovači so kurili s premogom in silno okuževali zrak. Parlament v Londonu je prosil v začetku 14. stoletja kralja Eduarda I., naj prepove rabo premoga. Kralj je uslišal prošnjo. Londonski in predmestni prebivalci so morali žgati zopet les, ker drugače bi bili ostro kaznovani. Vzlic temu je pa že 20 let pozneje prišel premog zopet do veljave. Celotno v kraljevi palači so kurili z njim.

Premog se je rabil kot kurivo že v prazgodovinski dobi. Novodobna raziskavanja so to dokazala. Na Angleškem so namreč našli med premgom orodje iz kresilnega kamna, ki nijkakor ni moglo slučajno zaiti v popolnoma zaprte jame, v katere ni bil mogoče priti drugače, nego s pomočjo modernih instrumentov. To orodje je neovrgljiv dokaz, da so rabili na Angleškem premog že v kameniti dobi. Kitajci, ki imajo mnogo starejšo kulturo kakor mi

so rabili premog v času, ko se nam še sanjalo ni, kako dragocena rudnina je, Marco Polo, ki je prepotoval ves svet in je bil v 13. stoletju v vzhodni Aziji, pripoveduje, kako zelo razširjena je raba premoga med Kitajci.

Človeštvo je pa šele tedaj spoznalo veliki gospodarski pomen premoga, ko je bilo prisiljeno iskati nadomestilo za les, ki se je vedno bolj in bolj začel rabiti za stavbe. Ko so se na Nemškem pričele razvijati steklarne in soline, so pričeli dvigati tudi »črni diamant« iz zemlje. V 17. stoletju so imeli za veliko umetnost uporabo premoga pri varjenju soli. Neobhodna potreba premoga za vse gospodarsko življenje se je prav jasno pokazala tedaj, ko je človeštvo spoznalo parno moč. L. 1764. je angleški mehanik Watt prvi pričel praktično uporabljati parno moč. Hitro so sledile na Angleškem in v Ameriki iznajdbe: l. 1802. je Vivian iznašel parni stroj z visokim tlakom, l. 1806 je splavala prva parna ladja l. 1820. je Stephenson konstruiral lokomotivo.

Premog je temelj, na katerem je zgrajena vsa industrija; najlepše se je pokazalo ob stavki angleških premogarjev, ko je otrpnil ves promet in industrija. Parni stroj ne bi mogel delovati brez premoga, nasprotno pa parni stroj omogočuje, da se vzdiguje iz globokih, temnih rovov premog.

Ogromna je poraba premoga. Ali ga ne bo zmanjkalo? Skladi premoga, ki so le v Evropi, zadostujejo še za mnoga stoletja. Izven Evrope pa počiva v zemlji toliko že razkritih in nerazkritih premogovnikov, da je bojazen, da bi zmanjkalo v doglednem času premoga, popolnoma neopravičena.

KARL KAUTSKY:

Povzdiga mezdnega proletariata.

Zdelo se je, da je pojem proletariata enakega pomena s skrajno propalostjo. Še danes so ljudje, ki so tega mnenja, med njimi taki, ki se štejejo za zelo moderne. In vendar je zazijal že v času, ko je imel delavski proletarijat na zunaj toliko znakov skupnih s capinskim proletariatom, med obema globok prepad.

Capinski proletarijat je ostal v svojem bistvu vedno enak kadarkoli in kjerkoli se je pojavil v veliki množini. Capinski proletarijat današnjega Londona in Rima, se ne loči preveč od capinskega proletariata starega Rima. Moderni delavski proletarijat pa je čisto poseben pojav, kakor ga svetovna zgodovina doslej še ni videla.

Med capinskim proletariatom in delavskim proletariatom kapitalističnega proizvajanja obstoji predvsem ogromna, temeljna razlika, da je prvi parasit, drugi pa je ena korenina družbe in sicer korenina, ki je vedno bolj ne le najvažnejša, ampak slednjim tudi edina, iz katere sesa družba svojo moč. Delavski proletarec je neposedujoči, ne živi pa od miloščine. Ne le, da ne ohranjuje družba njega, ampak on jo ohranjuje s svojim delom. V začetkih kapitalistične produkcije se seveda čuti delavski proletarec za reveža; v kapitalistu, ki ga izkorišča, vidi svojega dobrotnika, ki mu daje delo in z njim kruh, v njem vidi svojega hranitelja, delodajalca. To »patriarhalno« razmerje je kapitalistom seveda zelo ljubo. Še danes zahtevajo od svojih delavcev za plačo, ki jim jo plačujejo ne samo dogovorjeni uspehi dela, ampak tudi udanost in hvaležnost.

Toda kapitalistična produkcija ne more nikjer dolgo trajati, ne da bi se razrušile lepe patriarhalne razmere njenega početka. Naj bodo delavci še tako zaslužni in otopeli, preje ali pozneje vendar opazijo, da oni dajejo kruh kapitalistom ne pa narobe. Med tem ko ostanejo sami revni ali pa navadno še bolj zagazijo v revščino, bogati kapitalist boljbolj in če prosijo tovarnarja tega navideznega patriarha, za večji kos kruha, jim da kamen.

Od capinskih proletarcev in lakajev se razlikujejo delavski proletarci v tem, da ne živijo od izkoriščanja izkoriščevalcev; od gospodarske služinčadi in rokodelcev (glej drugi del) se razlikujejo v tem, da ne delajo in ne živijo skupaj s svojim izkoriščevalcem, da je zanje izgubilo sleherno osebno razmerje med iz-

koriščevalcem. Sami žive v zanikrnih luknjah svojemu izkoriščevalcu pa grade palačo; sami stradajo, njemu pa pripravljajo razkošno pojedino. Robotajo, dokler se ne zgrudijo onemogli, da priskrbe kapitalistu in njegovim ljudem sredstva, s katerimi ubijajo čas.

To je povsem drugačno nasprotje kakor je bilo nasprotje med bogatinom in »malim možem«, revežem predkapitalističnega časa. Ta zavida bogatina, h kateremu se ozira z občudovnjem in ki je njega zgled, njega vzor. Rad bi bil na njega mestu, enak izkoriščevallec. Ne pride mu na misel, da bi želel odpravo izkoriščevanja. Delavski proletarec ne zavida bogatina, ne želi si na njega mesto; sovraži ga in zaničuje; sovraži ga kot svojega izkoriščevalca in kot trota ga zaničuje. Sovraži predvsem tistega kapitalista, s katerim ima ravno opraviti, toda kmalu spozna, da ravnajo z njim splošno vsi kapitalisti enako, in njegovo sprva osebno sovraštvo se razvije v zavestno nasprotje proti vsemu kapitalističnemu razredu.

To nasprotje proti izkoriščevalstvu je eno najzgodnejših znamenj delavskega proletariata. Razredno sovraštvo nikakor ni delo socialistične propagande — opažalo se je že dolgo pred delovanjem socialistične propagande v delavskem razredu. Pri strežajih, gospodarski služinčadi in rokodelskih pomočnikih je razredno sovraštvo tako visoke stopnje nemožno. Ob tesnih osebnih stikih članov teh poklicov z njih »gospodi« bi tako sovraštvo onemogočilo slehrno uspešno delo. V teh poklicih je dovolj bojov medznih delavcev z obratnimi in gospodarskimi vodji; toda zopet se sporazumijo. V kapitalističnem proizvodstvu pa lahko goje delavci najstrupenejše sovraštvo proti podjetniku, ne da bi se s tem ovirala produkcija, da celo, ne da bi o tem opazila.

To sovraštvo se je pojavilo izprva samo plaho in posamično. Ako mora trajati precej časa, preden proletarci zapazijo, kako vodi tovarnarja vse drugo poprej kakor pa dobrosrčnost, da jim daje delo, tedaj traja še dalje, preden dobe pogum, da stopijo v sporu »gospodu« javno nasproti.

Capinski proletarec je strahopeten in ponižen, ker se čuti odveč in je oropan slehrne materialne zaslombe. Enake lastnosti svojega značaja kaže izprva tudi delavski proletarijat, v kolikor se rekrutira iz capinskega proletariata in temu bližnjih plasti. Sicer čuti vse slabo ravnanje, ki ga je deležen, toda proti njemu protestira samo na tihem; v žepu stiska pest. Poleg pa si daje odpor posebno krepkih in strastnih narav dušek v tajnih zločinih.

Zavest lastne moči in duha upora se razvije v tu omenjenih plasteh meznega delavstva šele tedaj, ko se zavedo skupnosti interesov, solidarnosti, ki veže njih člane. S prebujenjem solidarnostnega čuta se začneja moralni preporek proletariata, povzdiga delavskega proletariata iz močvirja capinskega proletariata.

Delovni pogoji kapitalistične produkcije sami od sebe tirajo proletarca v nujnost krepke složnosti in podreditve posameznika pod splošnost. Medtem ko ustvarja v rokodelstvu prvotne oblike vsak posameznik zase samega celoto, temelji kapitalistična industrija na skupnem delu, na kooperaciji. Posamični delavec ne more ničesar opraviti brez svojih tovarišev. Če se lotijo dela složno in smotreno, potem se podvoji in potroji vsakemu izmed njih zmožnost za uspeh dela. Tako zbudi delo v njih zavest moči v slogi, tako razvije v njih delo prostovoljno, radostno disciplino, ki je predpogoj združne, socialistične produkcije, ki pa je tudi predpogoj slehrnega uspešnega boja proletariata proti izkoriščanju v kapitalistični produkciji. Kapitalistična produkcija sama torej vzgaja proletarijat za svoj lasten padec in za delo v socialistični družbi.

Morda še mogočnejše kakor kooperacija, dela enakost delovnih pogojev na to, da se zbudi v proletariatu čut solidarnosti. V tovarni ni med delavci skoro nobenih častnih stopenj, nobene hierarhije. Višja mesta so navadno proletarcem nedostopna, vedno pa so tako maloštevilna, da za množico delavstva ne pridejo v poštev. Samo malo število se more

podkupiti z boljšimi mesti. Za veliko množico veljajo enaki delovni pogoji in posameznik nima nobene moči, da jih zboljša sam zase; svoj položaj dvigne samo tedaj, ako se dvigne položaj skupnosti, vseh njegovih sodelavcev. Pač poskušajo tovarnarji, da bi sejali razpor med delavce, z umetnim uvajanjem neenakosti v delovnih pogojih. Toda izenačevalni učinek moderne velike industrije je prevelik, da bi mogli taki pripomočki — akordno delo, nagrade itd. — trajno ubiti interesno solidarnost med delavci. Čimdalje traja kapitalistična produkcija, tem čvrsteje se razvija proletarska solidarnost, tem globlje poganjajo nje korenine v proletariatu, tem bolj je njega najizrazitejši znak.

Treba nam je opozoriti samo na to, kar smo bili dejali zgoraj o lakajstvu, da pokažemo kako zelo se loči delavski proletarijat v tej točki od lakajstva. Toda tudi gospodarsko služabništvo stoji v tem oziru za proletariatom kapitalistične produkcije, prav tako celo rokodelsko pomočništvo.

Solidarnost rokodelskih pomočnikov se je ustavila pri točki, ki jo je solidarnost proletarcev prekorajčila. Solidarnost prvih in drugih se ne omejuje na delavce enakega podjetja; kakor proletarci, so prodrli tudi rokodelski pomočniki polagoma do spoznanja, da zadenejo delavci povsod na enake nasprotnike, da imajo povsod enake interese. Rokodelski pomočniki so ustanovili narodne, vse področje naroda obsegajoče organizacije v času, ko je meščanstvo še globoko tičalo v malomeščanstvu in malodržavljanstvu. Današnji proletarijat je popolnoma mednarodni v svojem mišljenju in ravnanju; sredi najbesnejših narodnostnih bojov in najvnetejših vojnih oboroževanj gospodujočih razredov so se združili proletarci vseh dežel.

Začetke narodnih organizacij najdemo že pri rokodelskih pomočnikih; pokazale so se zmožne, da premagajo narodno omejenost. Toda nad eno oviro se niso mogle dvigniti: nad poklic. Nemškega klobučarja ali kovača je gostoljubno sprejel njega tovariš na Švedskem ali v Švici; pač pa mu je ostal tujec čevljar ali mizar njegove dežele, njegovega lastnega rojstnega mesta. V rokodelstvu so bili poklici strogo ločeni. Leta in leta se je moral učiti vajenec, predno je postal pomočnik, in potem je ostal vse svoje življenje zvest rokodelstvu. Tega procvit in moč je bil tudi njega procvit in moč. Če je bil pomočnik v gotovem nasprotju do mojstra svojega rokodelstva ni bil v nič manjšem nasprotju do mojstrov in pomočnikov drugih rokodelstev. V dobri najlepše procvitajočega rokodelstva so bili pomočniki različnih rokodelstev zapleteni v hude boje in sovraštva.

(Konec tega poglavja prihodnjič.)

Zapisnik

odborove seje rudarske zadruge druge skupine c. kr. rudniškega urada v Celju in za rjavi premog v Zagorju ob Savi 14. malega travna 1912 ob 9. uri dopoldne v dvorani delavskega konzumnega društva v Hrastniku.

Dnevni red:

1. Volitev 5 odposlancev k rudarski državni konferenci na Dunaj.

2. Slučajnosti.

Navzočni: Načelnik Franc Peterlin II, Fl. Majdič, Franc Mastnak, Ivan Urlep in Martin Repovš III, obenem kot zapisnikar.

K prvi točki prečita načelnik vabilo k udeležbi državne konference, ki bo 28., 29., 30. in 31. velikega travna 1912 na Dunaju.

Po daljšem razgovoru stavi načelnik predlog, da se državne konference 5 odposlancev udeležijo in sicer veliki odbor II, skupine, kateri že sploh na zunaj zastopa rudarsko zadruge. Sprejeto s tremi glasovi proti dvema glasovoma. Odbornik Majdič iz Trbovelj predlaga, naj se plača odposlancem vožnja, diete ter 7 zamujenih šilhtov in sicer za osebo 180 K, kar da skupaj 900 K, predlog se soglasno sprejme.

Pri drugi točki se izreče želja, da se na prihodnji seji velikega odbora postavi na dnevni red prememba pravil v zmislu sklepa zborovanja rudarske zadruge druge skupine z dne 22. svečana 1912 ob 10. uri dopoldne v prostorih pri »Zelenem travniku« v Celju, in da se prosi slav. predsedništvo, da v najkrajšem

času skliče zgoraj omenjeno sejo velikega odbora.

Ker se nihče več ne oglasi k besedi, zaključi načelnik sejo.

Martin Repovš, l. r.
zapisnikar.

Franc Peterlin II, l. r.
načelnik druge skupine.

Zapisnik

občnega zbora druge skupine rudarske zadruge v Ljubljani dne 24. marca 1912. Kraj zborovanja: Dvorana hotela »Ilirija« v Ljubljani. Začetek ob 10. uri dopoldne. Navzočni: Tomaž Filipič, načelnik druge skupine kot predsednik in 30 delegatov, kot prisednik rudarski tajnik Ivan Tokan iz Trbovelj, zapisnikar zadružni tajnik Anton Arko.

Predsednik pozdravi navzoče in konstatira sklepčnost zborovanja. Preden preide k dnevnemu redu, se spomni preminulega odbornika druge skupine Janeza Kogejca II. iz Idrije in pozivlja navzoče, da mu skažejo zadnjo čast s tem, da ustanejo. (Se zgodi.)

Dnevni red:

1. Poročilo o delovanju leta 1911.

2. Računsko poročilo leta 1911.

3. Proračun za leto 1912.

4. Slučajni predlogi v zmislu § 62, zadr. pravil.

K prvi točki naznani predsednik, da izide to poročilo, kakor vsako leto v tisku in da dobi vsak delegat po en izvod, ter predlaga, da se opusti danes prečitavanje tega poročila. (Sprejeto.)

K drugi točki prečita tajnik A. Arko računsko poročilo za leto 1911. iz katerega je razvidno, da so znašali dohodki s premoženjem iz leta 1910, vred K 7828,35, izdatki pa K 1548,30 tako da je ostalo premoženja kron 1280,05. Poročilo se vzame na znanje in se da poročevalcu absolutorij.

Pri tretji točki dnevnega reda prečita tajnik Arko proračun za leto 1912., kateri kaže, da se bo potrebovalo povprečno K 2000, katere bodo pokrili najbrže redni doneski udov.

Ker se je prištedilo lansko leto kakih K 400, letos pa se je nadejati izrednih stroškov, ker bo državna konferenca na Dunaju, se lahko pripeti, da bi redni doneski ne zadostovali v pokritje vseh stroškov. Povišanje doneskov pa ni potreba vpeljati, če zborovalci dovolje, da se pokrije eventualni mali primanjkljaj s skupinskim premoženjem.

Proračun se vzame na znanje in se odobri s pripombo, da se sme pokriti primanjkljaj s premoženjem.

K slučajnostim in predlogom poroča delegat Anderle iz Vigunšice, da zasluži v ondotnem rudniku kopač na akordni šiht k večjemu 2 K 44 v na dan in vpraša predsednika če ni mogoče, da bi rudarska zadruge posredovala v svrhu boljšega položaja ondotnih delavcev.

Predsenik pojasni, da mora najprej ondotni okrajni delavski odbor posredovati pri rudniškem ravnateljstvu in doseči od tega pisano izjavo, in na podlagi te bi se šele lahko obravnavalo.

Delegat Bučič iz Labinja protestira zoper to, ker odbor ni določil nobenega delegata k državni konferenci na Dunaju iz delavstva krapinskega premogokopa, ki bi zastopal tisoč delavcev. Po daljši živahni debati pojasni predsednik, da to nima nič v sebi, delegati na državni konferenci nimajo zastopati posameznih rudnikov ampak zastopajo rudarsko zadruge vseh, zato pa je tudi vseeno, če so delegatje iz tega ali onega rudnika; poglobitna stvar je to, da so zmožni zastopati težnje rudarstva vobče.

Nato predlaga delegat Brus konec debate, kar se z večino glasov sprejme.

Tajnik Arko poroča, da se je sklenilo na seji odbora dne 17. t. m. priporočati občnemu zboru, da dovoli sledeče nagrade:

1. Tomažu Filipiču 40 K, 2. krajnemu delavskemu odboru v Kočevju 20 K, 3. Pavlu Bučiču in sodrugom za zamujene šilhte ob priliki volitev 40 K, 4. časopisu »Rudar« 50 K, 5. časopisu »Zarja« 50 K. Soglasno dovoljeno.

Konec zborovanja ob 10. in 30 minut predpoldne.

Tomaž Filipič, l. r.
predsednik.

Anton Arko, l. r.
tajnik.

Dopisi.

Hrastnik.

Občni zbor Unijske podružnice. V nedeljo dne 21. aprila je bil v gostilni konzumnega društva ob oblini udeležbi občni zbor podružnice Unije rudarjev. Iz poročila sođr. Malovrha o računskem zaključku in o društvenem gibanju je bilo razvidno, da se šele pred letom ustanovljena podružnica prav lepo razvija, članstvo narašča in je pričakovati, da se bo

v najkrajšem času podvojilo. Računsko poročilo in poročilo načelstva se je vzelo z zadovoljnostjo na znanje. V podružnično vodstvo so bili izvoljeni: Karl Malovrh kot načelnik; Urlep Ivan, podnačelnik; Jazbec Ivan, blagajnik in Slokan Ivan, Ladiha Franc, Podpečan Anton, Thoman Martin, Kuhar Anton, Šibila Jurij, Kolman Matija in Privšek Alojz kot odborniki. Sodrugi Sitter je poljudno predaval o strokovni organizaciji posameznih držav, ki so vzrasle iz industrialnega delavstva vsled vedno in vedno večjega preganjanja, oduševanja in izkoriščevanja ter kazal na nebroj krvavih bojev po celem kontingentu za svobodno združevanje proti izsesavajočemu kapitalu. Združevanje, težki boji, mnogoletne kazni, neštete žrtve delavstva niso ostale brezuspešne in v marsikateri zadevi si je organizirano delavstvo priborilo izboljšanje delovnih razmer, političnih pravic itd. Predavatelj je končno pozval navzoče na vztrajno delo za ustanovitev močne strokovne organizacije, ki je voditeljica delavskih bojev za izboljšanje neznosnih razmer, boriteljica za svobodo in pravico. Z mirno paznostjo so navzočniki sledili izvajanjem sodruga Sitterja, Sodrugi Malovrh je končno pozval navzočne na dostojno praznovanje 1. majnika in vabil na množtevno udeležbo demonstracije in shoda, nakar je zaključil občni zbor.

Leše.

Nekaj za oblasti. Nekaj posebnega moramo danes dati javnosti na znanje. Kakšnega fmozege nadpaznika da imamo, smo že večkrat poročali. Mož sliši na ime Ratka. Neverjetno, a vendar resnično je, kaj si ta človek vse dovoli. Poslušajte! Dne 1. aprila t. l. je praznoval ravnatelj tukajšnjega rudnika svoj godovnik, in kaj pravite, kaj je napravil Ratka, da se gospodu ravnatelju prilizne? Zadnji dan pred 1. aprilom je poslal nekega delavca k skladiščniku streliva ter mu zaukazal, naj mu pošlje ključ od skladišča. Ko mu je dotični delavec ključ prinesel, je šel Ratka sam v skladišče in je tamkaj vzel 12 kosov patron dinamita št. 1, s tem dinamitom je šel na predvečer ravnateljevega godu v Prevalje pred ravnateljevo stanovanje ter je tam s tem dinamitom gospodu ravnatelju na čast streljal. Kaj bi se neki zgodilo z navadnim delavcem, če bi napravil kaj podobnega? Dinamit, ki ga je Ratka porabil, bo pa najbrže zaračunal na kožo delavcev. Radovedni smo, kaj poreče ob strogih predpisih s streljivom spričo takega početja rudniško glavarstvo v Celovcu in pa okrajno glavarstvo v Velikovcu.

Strokovni pregled.

s Po nemški rudarski stavki. Vsem nam je še v živem spominu boj nemških rudarjev za izboljšanje svojega boljšega gmotnega položaja ter za doseganje večjega koščka kruha zase in svoje družine. Ta boj so naši nemški tovariši prekinili, ker se jim je postavilo na pot preveč zaprek. Ena izmed teh je bila ta, da je priskočila vlada z vsem svojim policijskim, žandarmerijskim in vojaškim aparatom na pomoč rudniškemu gospodarjem, ker je terjalo delavstvo več plače. Vlada je bila takoj pripravljena zatreti z oboroženo silo to gibanje. Zakaj? Zato, da obvaruje mošnje kapitalistov, ki bi se jim bile vsekakor nekoliko skrčile, ako bi bili morali delavskim zahtevam ugoditi. Ne samo oboroženi aparat, temveč tudi sodnijo so spravili na noge, ki so tudi vzele uboge bogataše v svoje okrilje. To, kar je uganjala in to kar se dogaja na nemških sodiščih sedaj, bije v obraz vsaki civilizaciji in kulturi. Za vsak postranski pogled na kakega stavkoka odločajo sodišča mesece in mesece zapora. Kateregakoli izmed stavkajočih se je policijski bestiji zljubilo zapreti, tega je zaprla, če se je kaj pregrešil ali ne. Na najustudnejši način so se vedli med stavko in se vedejo sedaj tokazvani »krščanski«, ki so enak nestvor kakor naši krščanski socialci, ki so pod klerikalno komando, kar je pač dokaza dovolj, da niso nič drugega kakor rep delavstvu sovražnega klerikalizma. Ti krščanski junaki žalostne postave v Nemčiji so bili tisti, ki so zahtevali od vlade policijo in vojaštvo. Ti manjeluki kapitalizma so šli in so denuncirali vsakega rudarja, o katerem so vedeli, da ni njihov pristaš. Da, ti zaslepljeni reveži so se iz zlobnosti postavili v službo policije in sodišč ter so igrali med stavko in igrajo sedaj podlo vlogo ovaduhov vse to seveda na povelje z rudniškimi mogotci zvezanih katoliških duhovnikov. Župnišča katoliških

cerkva v rudarskih krajih so se izpremenila v pravcate agenture stavkokaštva in ovaduštva, kjerkoli le morejo, skušajo za svoje zaveznike — rudniške magnate — dobiti kar največ indiferentnih in zaslepljenih delavcev. Toda dobro in prav je, da se je ta ovaduška svojat enkrat pokazala v celi svoji nagoti, sedaj jih je delavstvo vsaj spoznalo in se bo vedelo v bodoče ravmati, krščanskim pa bo prej ali slej odklenkalo, kajti vsak pošten delavec pljune pred izdajalci in ovaduhi.

Razne stvari.

r Delavske razmere pred 334. leti. Francoski poveljnik Allard pl. Besonçon je našel listino, obsegajočo odredbo Filipa II., kralja španskega, iz leta 1578., ki je urejala delavske razmere v rudnikih burgundske grofije na Francoskem. Dokument, katerega vsebino je bil 10. januarja 1579. l. sprejel parlament v Dole, se glasi takole: 1. Mi hočemo in zahtevamo, da delajo rudarji 8 ur na dan, in sicer v dveh presledkih s 4urnim delom. 2. Če se vsled dobre žile delo izvršuje hitreje, morejo nastopiti 4 delavci (eden za drugim) burno nepretrgano delo; kadar konča rudar svoje delo, mora dati svojemu nasledniku v roke orodje, tako odpade na vsakih 6 ur dela 18 ur počitka. 3. Delavci se plačajo po dogovoru. 4. Mi hočemo in ukazujemo, da se prazniki in nedelje plačajo ravno tako, kakor da bi delavci delali. Pred veliko nočjo se dela samo pol tedna. Izvzeti so samo hlapci pri sesalkah, da preprečijo poplavo po jamah. O dnevih pred štirimi Marijinimi prazniki in na dan pred praznikom dvanajst apostelov imajo delavci popoldne prosto. 5. Delavci si lahko vzamejo les za porabo iz bližnjega kraljevskega gozda. 6. Delavci si lahko tam kjer delajo vzamejo kos zemlje, da si postavijo hišo, in uredijo vrt; ravno tako imajo pravico do občinskih pašnikov. 7. Delavci so vseh davkov in davkov prosti. 8. Delavci imajo svoj lastni trg, na katerem tujcem ni dovoljeno kukovati svoje potrebe. 9. Na trgu, ki se ob 10. dopoldne odpre gostilničarjem, uradnikom in drugim, ni dovoljeno kupovati prej preden so se delavci preskrbeli z živežem. Tukaj toraj imamo 8 celo 6-urni delavnik, plačane praznike in nedelje, poltedensko praznovanje pred velikimi prazniki, določbe na plačo, davčno prostost, in druge take določbe, potom katerih je delavec lahko prišel do svoje pravice. Kapitalistični gospodarski red, pa je vse te uredbe pregnal, ter si postavil za princip neomejeno izkoriščevanje, meščanske stranke pa so delavstvo obremenile z ogromnimi davki. Korak za korakom si mora delavstvo danes priborovati to, kar so že pred 334 leti deloma uživali. Toda delavci so svoje vrste prešteli, stopajo složno v organizacijo, in potom organizacije v boj za stare pravice, in v tem boju ne bodo omagali, kajti krepki jih nada na boljše bodočnost.

Socializem na Angleškem. V jeseni lanskega leta ustanovljena britska socialistična stranka prireja nekaj časa sem po vseh velikih mestih velikanske shode, ki imajo vsi propagandističen smoter. Vodilna misel vseh govorov na teh shodih je, da treba v vrtincu revolucije, v katerem se nahajamo, energične smotrene socialistične stranke, da se kapitalistična družba Velike Britanije, ki je že davno zrela za socializem, zvede na pota socialistične družbe. Po navedbi strankinega tajnika, sodruga Leesa, obstoja sedaj že nad 350 sekcij, ki imajo vse skupaj nad 40.000 članov. Vse kaže, da mlada britska socialistična stranka z orjaškimi koraki napreduje. — Angleški delavci so s 15. aprilom izdali tudi svoj delavski dnevnik »Daily Herald«, ki je izhajal provizorično že za časa lanske stavke londonskih tiskarjev. List sicer še ne zavzema odločne socialistične smeri in pravi, da hoče pustiti vse smeri delavskega gibanja do besede, toda brezdvomno bo čas razvoja prinesel marsikako spoznanje in bo list za politično gibanje še velikanskega pomena.

r Moderno suženjstvo. V Heleninem dolu pri Iglavi je izdala bombažna tvrdka Adolf Löw in sin, znana po svojem izkoriščanju, neverjeten ferman na svoje delavce. Po lokavi podjetniški navadi je tudi ona skušala delavce še bolj zasuzniti s takozvanimi »dobrodelnimi« napravami: sezidala je hiše za delavska stanovanja. Pred kratkim pa je doživela Löwova tvrdka presenečenje: zatirani in izkoriščani delavci so stopili v stavko, kar je ugrabilo domišljavemu šefu tvrdke zadnjo trohico razsodnosti. Da se nad delavci maščuje, je izdal ferman, naj delavci takoj pozovejo izven He-

leninega dola bivajoče sine in hčere domov ter jim ukažejo delo v tovarni, drugače odpove staršem delo in stanovanje. Stavka je bila namreč že končana. Ta Löw razpolaga v resnici z nenavadnim bogastvom nesramnosti, kajti njegov ferman zahteva čisto navadno suženjstvo. Kapitalistični gospod se ne zadovoljuje le s popolno odvisnostjo svojih delavcev, rad bi spravil še njih svoje pod svoje nekrščansko tiranstvo. Podjetniški imenitnik Löw si ne lasti samo nadvrednosti, ki mu jo prirobotajo njega mezdni sužnji, ampak lasti si tudi potomstvo svojih izkoriščancev. Löw je pokazal, kake želje klijajo v pravem podjetniškem srcu dvajsetega stoletja

r Obstrukcija strojevodje. Ministrski predsednik Giolitti hodi ob večerih rad iz Rima v Frascati, kjer navadno ostane do jutra, da se potem z železnico vrne nazaj v Rim. Na tej železnici pa je služboval hudomušen strojevodja, ki je vozil z drugim dopoldanskim vlakom Frascati-Rim. Kadar se je nahajal v vlaku ministrski predsednik je strojevodja z natančnostjo in strogostjo začel delati po — službenih predpisih, z drugimi besedami, začel je nekako pasivno rezistenco: pri vsaki priliki je odpiral piščalko, da je stroj piskal kakor nor, in pri vsaki najmanjši postajici je vozil tako počasi, da je gospod Giolitti vsakokrat napol gluh prišel kako uro pozneje v Rim, nego bi moral priti ob normalni vožnji. Šala je bila jasna, toda proti strojevodji in strojniku, ki je bil z njim v zvezi, se ni dalo nič napraviti, ker sta se lahko sklicevala na to, da sta se z izredno vestnostjo ravnala po službenih predpisih. Da napravi tej neprijetni šali konec, je pomaknilo sedaj rimsko železniško ravnateljstvo vestnega strojevodjo na višjo stopnjo, samo da se ga je na lep način iznebilo iz službe na progi Frascati-Rim.

Občno konsumno društvo v Zagorju

prodaja specerijsko in manufakturno blago po najnižjih tržnih cenah, daje koncem vsacega leta še dividende članom, član lahko postane vsak. Vstopnina 2 kroni, delež 40 kron, ki se ga lahko plača po obrokih.

I. Jax & sin
Ljubljana

Dunajska cesta št. 17

priporočajo svojo bogato zalogo

šivalnih strojev

za rodbino in obrt.

Pisalni stroji „Adler“.

Vozna kolesa.

Ceniki zastoj in franko.

Konsumno društvo rudarjev v Hrastniku

priporočajo

svojo bogato zalogo specerijskega in manufakturnega blaga, kakor tudi čevlje za otroke in odrasle.

Vse po jako nizki ceni.

Delavci! Dolžnost Vaša je, da podpirate svoje podjetje. Član lahko postane vsak.

Priporočamo našim
-- gospodinjam --

KOLINSKO CIKORIJO!
== iz EDINE Slovenske Tovarne v Ljubljani ==